

Μυθιστόρημα

Η δύναμη του απροσδόκητου

Ένα έργο στο οποίο συνυπάρχουν η μυθιστορία, η ποίηση και ο δοκιμιακός λόγος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ

Μη φεύγετε, κύριε Ευχέτη

«ΛΙΒΑΝΗΣ»

ΣΕΛ. 280, ευρώ 14,50

Το έργο «Μη φεύγετε, κύριε Ευχέτη» είναι το πρώτο μυθιστόρημα του ποιητή Γιώργου Δουατζή και το ενδέκατο στη σειρά βιβλίο του. Γνωρίζαμε τον συγγραφέα από τις μέχρι τώρα ποιητικές συλλογές του, και γι' αυτό η στροφή του στην πεζογραφία αποτελεί μια ευχάριστη έκπληξη. Βασικός ιστός του κειμένου, μια συζήτηση ανάμεσα στον δημοσιογράφο Τέρπανδρο Σακελλάρη και τον ποιητή Μιχαήλ Ευχέτη. Συζήτηση που άρχισε με την επιδίωξη μιας συνέντευξης και κατέληξε σε μια εκ βαθέων εξομολόγηση, στην οποία συνυπάρχουν η μυθιστορία, η ποίηση και ο δοκιμιακός λόγος. Και αυτή η συνύπαρξη αποτελεί τη συγγραφική πρόταση του Γιώργου Δουατζή. Τα ευρήματα αυτής της πρότασης είναι εμφανή. Στη ροή του κειμένου παρεμβάλλονται ένθετα ποιητικά κείμενα, συνοδευτικά των όσων διατυπώνονται στη συζήτηση, τα οποία κρατούν τον ρόλο του χορού στην αρχαία τραγωδία. Τα ένθετα αυτά αντανακλούν τα δεδομένα της συνείδησης, τα οποία ενέχουν τα στοιχεία του άρρητου και του άφατου και μεταστοιχειώνονται σε λόγο, ιδέες και οράματα. Κυρίαρχο εδώ είναι το ουσιαστικό που κερδίζει την αυτοτελή λειτουργία του, δίνοντας στο ρήμα τον ρόλο του ακροτελεύτιου στοιχείου της πρότασης. Έτσι η δράση ακολουθεί την απόδοση της μυθιστορηματικής πραγματικότητας. Τα ένθετα αποτελούν αυτόνομες ποιητικές οντότητες, ενταγμένες απολύτως στη δομή του κειμένου. Το δεύτερο εύρημα, που αποτελεί μια ουσιαστική καινοτομία στη σύγχρονη γραφή, είναι η καταγραφή των σκέψεων που κάνουν οι ήρωες και τις κρατούν για τον εαυτό τους -πράγμα που θυμίζει την τεχνική των κόμικς-, αλλά με διαφορετική γραμματοσειρά από το υπόλοιπο κείμενο. Με τον τρόπο αυτό, μιλώντας με ευθύ λόγο στον αναγνώστη, ο Δουατζής ανοικειώνει την υπόταξη του κειμένου. Ο άρρητος, αλλά καταγεγραμμένος αυτός λόγος υπηρετεί εξίσου αποτελεσματικά το έργο, όσο και ο λόγος που απευθύνουν οι ήρωες μεταξύ τους.

Ένα άλλο στοιχείο του έργου είναι η πολλαπλότητα των οπτικών γωνιών. Τα πράγματα, ο λόγος των ηρώων, δεν έχουν μια όψη μόνον. Ο χρόνος δεν έχει μία διάσταση, οι ανθρώπινες σχέσεις ποικίλλουν, το θετικό συνυπάρχει με το αρνητικό και επομένως η αλήθεια δεν είναι δεδομένη. Ο μυθιστορηματικός κόσμος συνεχώς δομείται και αναδομείται. Η συναισθηματική ένταση αυξάνεται και μειώνεται. Οδηγούμαστε με τον τρόπο αυτό στον χώρο των ανθρώπινων παθών που συνεχώς τείνουν προς την ευφορία ή τη δυσφορία. Εχουμε υποκείμενα δράσης και υποκείμενα κατάστασης με τις μεταβαλλόμενες συναισθηματικές τους καταστάσεις. Αυτό το παιχνίδισμα της συναισθηματικής μάζας είναι το γνώρισμα που δίνει στο έργο του Δουατζή την αισθαντικότητα ενός πολυεπίπεδου αφηγήματος.

Η δράση μάλιστα εγκιβωτίζεται μέσα στις πολλαπλές ιστορίες που αφηγούνται οι δύο συνομιλητές, προσδίδοντας με τον τρόπο αυτό μια πολυφωνικότητα στα κείμενα. Το εύρος της θεματικής του Δουατζή είναι τεράστιο. Η τέχνη, η ποίηση, η μουσική, ο έρωτας, το πάθος, η μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου, τα γηρατειά, ο ρόλος των δημοσιογράφων στη δημιουργία σύγχρονων ειδώλων είναι μόνο μερικές όψεις από τα θέματα που συζητιούνται.

Το έργο διατηρεί την καλλιτεχνική του αυτονομία και παράλληλα αναδεικνύει ένα αξιακό σύστημα με τρόπο σχεδόν αφανή, χωρίς ο συγγραφέας να αναλαμβάνει τον ρόλο του κριτή ή του επαΐοντος. Ο αναγνώστης κάνει αναγωγές στα δικά του βιώματα, επιζητώντας τη δική του αλήθεια.

Ο λόγος, είτε πεζός είτε ποιητικός, πετυχαίνει πάντοτε τον στόχο του. Το μήνυμα ενέχει την αναφορική λειτουργία, κατά την οποία τα πράγματα αποτυπώνονται με σαφήνεια και ευκρίνεια, καθώς και τη συναισθηματική και ποιητική λειτουργία. Ακόμα και τα στοιχεία μιας μεταγλώσσας, μιας τεχνικής γλώσσας που είναι αναγκαία για την ανάπτυξη ειδικών θεμάτων, είναι άμεσα προσλήψιμα από τον αναγνώστη. Ο καλλιτεχνικός τους μετασχηματισμός είναι δεδομένος.

Ο αναγνώστης αποτελεί βασικό μέλημα του Γ. Δουατζή. Είναι ειλικρινής απέναντί του, μιλάει για το ποιητικό του εργαστήριο και ταυτόχρονα τον καλεί στην συν-γραφή του κειμένου. Του ζητάει να πάρει κι αυτός θέση στα μεγάλα, τα καιρία ζητήματα του ιστορικού γίνεσθαι. Και κυρίως, να βιώσει ο ίδιος την «ακαριαία ταύτιση, την ακραία αίσθηση, την ηδονή».

Εχουμε λόγο σε δεύτερο πρόσωπο, όπου το «εγώ» παραχωρεί τη θέση του στο «εσύ». Ο συγγραφέας καλεί σε ενεργό συμμετοχή τον αναγνώστη. Η συμμετοχή στην επανεγγραφή, στον χώρο της συνείδησής του, ικανοποιεί το αίτημα του Ρολάν Μπαρτ για «εγγράψιμα» κείμενα που ενέχουν το στοιχείο της νεωτερικότητας και μας απομακρύνουν από τη στατικότητα ενός «κλασικού» κειμένου. Αυτή είναι μια άλλη προσφορά του συγγραφέα στο σύγχρονο συγγραφικό γίνεσθαι.

Ακόμη, ο αναγνώστης καλείται να ανακαλύψει τα κενά, τις ρωγμές στο σώμα του αφηγήματος και από κει να διεισδύσει στο βαθύτερο νόημά του και να οδηγηθεί στην απόλαυση του κειμένου. Ο κόσμος του βιβλίου δεν είναι στατικός, αλλά συνεχώς μεταβάλλεται, διευρύνεται και ελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ποιος από μας δεν θα ήθελε να γνωρίσει και να συνομιλήσει με καλλιτέχνες, δημιουργούς, συγγραφείς ποιητές και πρωθυπουργούς... Η μετάβαση μάλιστα από τη μια θεματική στην άλλη γίνεται με έναν ανεπαισθητο τρόπο ή έρχεται ως αποτέλεσμα μιας έντονης συζήτησης και μιας εκτεταμένης προβληματικής. Έτσι ο κάθε αναγνώστης θα ανακαλύψει σε πολλά σημεία του κειμένου τον εαυτό του.

Ένα άλλο στοιχείο που μπορεί να ανακαλύψει ο επαρκής αναγνώστης είναι η λειτουργία της εικόνας. Δεν είναι σε καμία περίπτωση μια αναπαραγωγή της εξωτερικής πραγματικότητας, δεν έχει μόνο το στοιχείο της πληρότητας και της έμπνευσης, αλλά η εικόνα είναι συνδεδεμένη με όλα τα στοιχεία ενός εικαστικού

λόγου, ο οποίος άνετα μπορεί να πάρει τη μορφή ενός θεατρικού ή κινηματογραφικού λόγου. Ο «Ευχέτης» έχει τελικά όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να παραπέμψουν σε ένα θεατρικό κείμενο. Τα ένθετα, οι σχολιασμοί και οι κώδικες του κειμένου θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και πάνω στη σκηνή.

Στο έργο εμπεριέχεται το στοιχείο του απροσδόκητου και του ευρηματικού. Οι ρόλοι των συνομιλητών ανατρέπονται. Αντί να έχουμε την ψυχογραφική απεικόνιση του ποιητή Ευχέτη, έρχεται σε πρώτο πλάνο ο δημοσιογράφος Τέρπανδρος. Ταυτόχρονα και οι δύο ήρωες στρέφονται εναντίον του συγγραφέα διαμαρτυρόμενοι για τον τρόπο που τους μεταχειρίστηκε στο έργο και για τους ρόλους που τους ανέθεσε. Βρισκόμαστε στον χώρο ενός αγώνα, ο οποίος έχει το στοιχείο του ευτράπελου και του απροσδόκητου. Η διάσταση και η σύγκλιση, η διάζευξη και η σύζευξη συνυπάρχουν.

Χωρίς να είναι παρών στην ιστορία, ο συγγραφέας γίνεται πρόσωπο του έργου και υφίσταται κριτική. Είναι σαν μια ταινία του Φελίνι όπου τελικά διαλύονται τα σκηνικά της ή, με άλλα λόγια, ανατρέπονται οι δομές του κειμένου. Όμως, παρ' όλα αυτά, οι ήρωες συνεχίζουν να υπάρχουν και πέρα από τον συγγραφέα. Η συζήτησή τους επεκτείνεται στο διηνεκές κι έτσι το προσωπικό και το πρόσκαιρο μεταβάλλονται σε καθολικό, πανανθρώπινο και διαχρονικό. Το ωμό υλικό της πραγματικότητας γίνεται τέχνη.

Το μυθιστόρημα αυτό είναι ένα απολαυστικό κείμενο με αλλεπάλληλες προτάσεις, με διαπλοκή ηρώων και προβολή ενός κόσμου καθημερινού, αλλά μη ορατού σε όλους μας. Αυτόν τον κόσμο καλείται να ανακαλύψει σε επίπεδο βάθους ο αναγνώστης του έργου με τον ευρηματικό τίτλο «Μη φεύγετε, κύριε Ευχέτη».

Καλωσορίζουμε τον Γιώργο Δουατζή στον χώρο του μυθιστορήματος, επισημαίνουμε τις συγγραφικές του προτάσεις και πιστεύουμε πως το έργο θα πάρει τη θέση που του αξίζει στον χώρο της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας. Ελπίζουμε, τέλος, ότι θα αποτελέσει αφετηρία διαλόγου για τον ρόλο της λογοτεχνίας στον σύγχρονο κόσμο.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΠΕΝΑΤΣΗΣ Επίκουρος καθηγητής Θεωρίας και Ερμηνείας της Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ-ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - 26/09/2008